

Korszellem és festészet

FÁBIÁN ZOLTÁN KÉPZŐMŰVÉSZ ÉS
VIDA LÁSZLÓ BESZÉLGET A TÉMÁRÓL
A FESTŐRŐL MEGJELENT
KISMONOGRÁFIA ÜRÜGYÉN.

Legelőbb is válaszolni kellene arra az elméleti kérdésre, hogy azzal a fajta nagy ellenállással szemben, amit a naturalisztikus karakterű, most mindegy, hogy realizmusnak hívják-e, vagy minék (úgyis halandzsa a realizmus is), involvál. Hogy ti. az valóság-képként úgyszólván lebecsüli és kirekeszti a geometrikus festészetet, amely a valóság szerkezetéből indul ki. A világ valóságos fölépítésének szerkezetéből, ahogy a fizikusok azt már elég jól földerítették. megkutatták. Nem vitás, a világ alapszerkezete geometrikus.

Vida László, matematikus (a továbbiakban: VL): Igen, ez így van alapvetően. Ami fontos ebből, hogy azért nem a közvetlen valóság, vagyis a geometriai modellek igazából absztrakciók, tehát a valóság tökéletes leírására valószínűleg nem alkalmasak. Ezért találnak ki a fizikusok egyre hajmeresztőbb geometriai elméleteket, hogy bele tudják szuszakolni az ellentmondásaikat, vagy a látszólag nem engedelmességek valamilyen geometriai modellbe, több-kevesebb sikerrel. Az Einstein-féle tér-idő hiperbolikus, négydimenziós geometriájú. Nem is Einstein találta ki, hanem már Bolyai megalapozta, illetve Minkowski és Lorenz munkássága alapján ő összerakogatta. De visszakanyarodva a festészetre, az volt a kérdés, van-e létjogosultsága ott ennek?

Igen, mint művészeti alapállásnak.

Persze, hogy van; ami szép ebben, hogy az elméletet újra rematerializálja, tehát kézzelfoghatóvá teszi. Szerintem, azért érdekes. Zolinak ez nagyon tetszik. Tehát a geometria. A geometria, a formák, a dolgok, tárgyak formáinak a tárgytól való teljes elvonatkoztatása, és azoknak a törvényszerűségének a vizsgálata. Amikor valaki a geometriát tekinti képzőművészete tárgyának, vagy témájának, akkor visszakapcsolja az anyagi világhoz, mert – ugye – tökéletes kör nem létezik, nem lerajzolható, ugyanígy a Zoli csikjai, négydimenziós kockái, elforgatásai sem. Ha egy kicsit át tudunk kanyarodni a Zoli munkájára, nos, az nem csak egyenesekről szól, meg poliéderekről, vagy hiperpoliéderekről, inkább sok esetben transzformációkról.

Fábián Zoltán, festőművész (továbbiakban FZ): Így van.

VL: Sok esetben forgatások és eltolások, és nyújtások. Alapvetően két fő ága van a transzformációknak a lineáris értelemben: a forgatás, meg a nyújtás. És ezek megjelennek ezekben a munkákban, nagyon szépen érvényesülnek. Ami azért érdekes, mert maguk a transzformációk is újabb geometriát hoznak létre. Nemcsak azért, hogy eltol, elforgat valamit, és más a látvány, más oldalról látszik az a bizonyos alakzat, hanem maga a transzformáció is egy geometriai sokaság.

FZ: Én szerkezetességet mondok.

VL: Így is van. Mondok egy példát: négy dimenzióban a forgatások, az összes forgatás egy felületet képez, de akár háromba is vehetjük. Azt mondja, ez háromszor három; egy, kettő, három, négy, öt, hat dimenziós, kilenc dimenziós térben. Kilencdimenziós térben egy hatdimenziós, abba belemártott felület. az összes forgatás. Minden egyes pontja ennek a felületnek egy bizonyos elforgatásnak feleltethető meg. Ha mondjuk csak a síkban nézzük, a Zolit síkban.

Mert a vége az úgyis az, hogy csinál egy projekciót háromban, noha az ember igazából két dimenzióban lát, hiszen a szemem retinái ernyőt képeznek.

Ezzel a kamera obscurával háromdimenziós képet tudunk létrehozni, Zoli munkáiban egyébként nagyon szépen megjelennek ezek az elforgatások, mert láttam, amikor készültek, amikor elkezdted – nem is tudom, milyen programmal a számítógépen.

FZ: Corel dróban.

VL: Láttam, hogy miket forgatsz, ott erre van lehetőség. Nagyon szépen előjön. A lényeg egy ilyen esszenciát csinálni.

FZ: Igen, az a lényeg.

VL: Ez egy érdekes gondolat. Ahogy elindultunk. Levesszük platonista módon az anyagi világról a formát, a látványt, a képet, és ezt valaki nem absztrahálja, hanem úgy realizálja. Úgy értem, két formájú műalkotással foglalkozunk.

Hát tulajdonképpen arról van szó.

Tapintható, látható, szaga van. Valójában, ha nagyon szörszálhasogatók akarunk lenni, akkor a kocka vagy a kör sem látható dolgok. Mert ugye nincs neki kiterjedése, a vonalnak. Az egyenesek se láthatóak, de így azzá válnak.

FZ: Igen, igen. Igen, vonal a valóságban nem létezik.

Az egész bevezető kérdéshez művészettörténetileg más volt a közelítés, és én azért akartam ezt így megfordítani, mert én ebben több rációt látok. Az a közelítés arról szólt, hogy hogyan jobbítsunk a világon. Na most, ugye a világ szerencsére nem minden bolondnak ül föl, és nem hagyja magát jobbítani. Rosszabbítani azt hagyja, de jobbítani azt nem szokta hagyni. Így én azt gondolom, hogy ha mondjuk a kubizmuson keresztül eljutottak a geometriáig – a kubizmusnak ez benne van a nevében is –

VL: – A kocka?

FZ: igen, a kocka, nos akkor ezek az illúziók a jobbításról és általában rokon programokról föladatók. Váltásomnak az volt a lényege, hogy miként lehet ezekre az alapvető formákra, geometriai formákra egyszerűsíteni a valóságot, vagy amit látunk a valóságból. Ez persze ugyanolyan megerőszakolása a valóságnak, mert hiszen nem

azt látjuk; szóval nem láttunk háromszögfejű embereket, meg négyszögfejű embereket sem. Ebből viszont ki lehet hozni egy metódust, egy alkotói módszert, egy hozzáállást, egy alkotói világlátást, amit meg is csináltak, mondjuk Cézanne-tól kezdve a kubizmuson át, majd azok, akik már a világ újjáépítésén gondolkodtak, gondoltak arra, hogy ezek az elemek, hogyha újra összerakjuk őket, talán egy jobb világot adnak ki. Ezt nevezték konstruktivizmusnak. A konstrukció itt arról szól, hogy fölépítjük azt az új világot, amint ezáltal az analízis által magunknak kitaláltuk.

VL: Semmi esetre sem kétségbe vonva a kubizmus jelentőségét, ám hogyha végig-gondoljuk, a kubizmus az a valóság, amely a látott, érzékelt valóság szimplifikációja.

FZ: És torzítása egyúttal. De a kubizmus adja meg az attitűdöt. Ahhoz, hogy a formák legyenek lemeztelenítve, és próbáljunk meg teljesen a tárgytól, az érzékelt a látott valóságtól eltekinteni, és valami egész más irányba vizsgálandni. Ez egyúttal azt jelenti, hogy a formáról a színt le kell venni, olyan értelemben, hogy ne legyenek ilyen szimbolikus színezékek. Teszem azt, ha egy kör előfordul a képen, ne gondoljuk almának vagy gyereklabdának.

VL: Egyfelől, másfelől meg a körnek nem kell pirosnak lennie, a háromszögnek, a sárgának, satöbbi, satöbbi. Nem a szín adja meg a formának a jelentését, hanem a formának a kontextusba tétele, kompozícióba tétele adja meg a forma jelentőségét.

FZ: A festményen mindenképpen. Megkockáztatom, hogy a komolyabban gondolkodó konkrét vagy geometrikus művészeknek van saját perszonális geometriája. Hiába vannak meg a geometrikus alapismeretek, a személyessé tétel a művészi attitűd. A kifejezés egyik lényeges mozzanatáról van szó. Kifejező geometria legyen, nem ábrázoló geometria. Amint említettél, szétszedni, aztán összerakosgatni. Először lecsupaszítani a dolgokat.

VL: Arisztotelész óta ez azért már működik; a megismerésnek, a tudományos megismerésnek ezek az alapjai, erre támaszkodik azóta is. Hiába verik a mellüket a franciák, hogy ők találták ki, nem így van. Szétszedni, analizálni, megvizsgálni részleteiben, levenni róla, megkeresni az általánost, azt, ami közös. Tulajdonképpen absztrahálni, elemekre szedni, és a végén ebből valamilyen újat fölépíteni.

FZ: A szintetikus kubizmus – az analitikus után – ezt tette.

VL: De mint a kommunisták, ők megrekedtek az analitikus fázisban: csupán egy párhuzamot vonva el, az analízis-szintézis! Van egy ilyen módszer a szilárdságtanban, continuum mechanika a neve. Szilárdságtannal foglalkozik, illetve rugalmassággal. Ott jött be egy olyan matematikai módszer, ami éppen ezt csinálja, anyagot törekszik fölbontani apró alkotóelemekre. Ha felületről van szó, akkor triangulizációnak hívják. Úgy tudjuk csak magyarázni, mivel a folytonos dolgokat nehezen tudjuk értelmezni. Emiatt diszkretizálják, tehát végesítik. A véges elemecskéket behúzzák rendkívül parányira, hogy tulajdonképpen folytonosnak tűnjenek. Testekkel hasonlóképpen; tetraéderekre vagy kockákra bontják őket, és azoknak veszik az elemi feszültségi viszonyait. Majd az egészet összeillesztik, illetve integrálják (igazából aggregálják), és abból jön ki egy egységes kép arra, hogy az a bizonyos dolog, hogy fog viselkedni terhelés alatt. Tehát ez tipikus példája az analitikus, szintetikus módszer-

tannak, ami egyébként elég jól bevált eddig mindenféle tudományban. És úgy látom, ezekre az utakra a művészet is rákanyarodott; a képzőművészet is. Egyébként a zene szintén.

FZ: Nem véletlenül egyébként, mert világossá vált, szerintem, már a XIX. század végén, amikor a pragmatizmus előkerült a filozófiában is, hogy a tudományos ismereteket nem lehet radikálisan elválasztani az esztétikai ismeretektől.

VL: A pozitivisták meg pont le akarták volna szakítani.

FZ: Igen, igen. Az impresszionizmus képfelbontása ezt az analízist célozta.

VL: Igen, hasonlít az előbbiekhöz.

FZ: Igen, ez a pointilizmus. Valahogy a gyakorlat, úgy látszik, kipörgi magából ezt a geometriát.

VL: Te ennél annyiban még tovább, hogy kis részletből akarod a ezeket a konzekvenciákat levonni, majd azt a kis részletet fölnagyítani. Nálad nem aprózódik el a lényeg, ebben a nagy méretben ezek meglehetősen nagyvonalúan mutatkoznak meg. Számomra ettől érdekes ez a fajta festészet. Sokkal impozánsabb. Főleg élőben, eredetiben, a megfelelő grandiózus méretekben. A könyv, a fénykép nehezen adja vissza.

FZ: Igen. Most azonban az érdi kiállításon jól lehetett látni.

VL: Egészen lenyűgözőek voltak ezek a nagyméretű képek. Olybá tűnt föl, majdnem azt az élményt hozza, mint egy nagyobb méretű plasztika. Mert a nagyobb méretű plasztikánál is mit látsz? A fölületét látod.

FZ: A képeim minimum ezt a méretet követelik. Kicsiben szimpla esztétikai élmény, nagy méretben interakció. Ez nem ugyanaz. Persze, az esztétikai élmény befogadása is interakció, és nem véletlenül festem én meg mindig a képeknek az oldalát is, mert azt gondolom, hogy ez a térnek egy szelete. Egy szubjektív szelete. És párbeszédbe képes kerülni a nézővel, a befogadóval. Borzasztó fontos dolog. És éppen ezért gondolom azt, hogy nem érdemes egy ekkora léptékű képen most, a XXI. században csatajelenetet festeni. Meg ezek nem ablakok – mondjuk – egy tájra. Hanem ezek az én intuícióim. Nem akarom privatizálni a dolgot, de tulajdonképpen hasonlít ahhoz az elképzeléshez, amit az irodalomban is láthatunk itt-ott, miszerint a szövegek már valamikor régen elindultak, az író csak közbevág, kivesz egy szöveget, és a franc tudja, mi lesz majd egyszer a kifutás.

VL: Ezeknél a képeknél nem tudsz dumába hozzatenni mást, mint ami a képen van.

FZ: Nem véletlen, hogy nincsenek komoly, irodalmi címeik.

VL: Igen, például?

FZ: Például az elkészültének a dátuma, csak azért, hogy saját magam azonosítani tudjam. Ott van a DE, a *dark energy*, sötét energia, de valójában nem számít a cím. Ráadásul meg vagyok győződve, egy képzőművésznek nem az az elsődleges feladata, hogy bármilyen műalkotásának címet adjon, mert az abban a pillanatban költészet. Megjegyezném, Weöres Sándor kiválóan tudta az egysoros, vagy egyszavas versekben ezt illusztrálni. Bizony a képzőművészet költészetté tud válni abban a pillanatban,

ha megcímezzük a képeket. Tulajdonképpen kiderül a rólam most megjelent könyvből.

VL: Érdekes amit mondasz. Született ennek irodalma, mármint a címadásnak a képzőművészetben, és az inkább efelé a lírizáló címadás felé indul el.

FZ: Ez a baj, ez az, ami mesévé teszi.

Igen, a szürrealizmussal is ez a probléma pontosan. Megfestett költészetet. Olvasható.

VL: Tematizálás. A néző elkezd keresni, hogy mi ez? Akkor a gondolta a fene jön ki belőle. Ez olyan, mint a fraktál. Egy fraktálképnek, vagy metszetének adnál nevet? A fraktálról nem tudni, valaki létrehozta-e, vagy ez tényleg egy egyszerű, komplex síkon értelmezett rekurzió, de mégis annyira változatos. A matematikusok azt mondták, lovak közé dobtuk a gyeplőt, mert nem tudjuk, mi ez. Neve is pusztán fraktál, azaz töredék

FZ: Az lényegtelen, hogy mivel hozol létre egy képet. Most nemcsak a festészetre, a grafikára is gondolok. Plasztikára jelen esetben semmiképp. De vajon van anyaga a képzőművészetnek? Ezen ágának aligha. Lényegtelen ugyanis az anyaghasználat.

VL: Megjelenítesz valamit, ahhoz meg anyagra van szükséged. Ez ugyanis fényvisszaverődés.

FZ: Ilyen szikár, tehát ez a fajta új geometria, nemigen tudok rá jobb szót. Bár a konkrét művészetet jobban szeretem, mert tágabb fogalom. Nem taktalista művészet.

VL: Ismerünk ilyet. Kapcsoljunk most egy picit vissza a színekre. Hogy létezik a színek szimbolikussága. Nagyon nehéz levetkőzni azt a tudatot, hogy a fű zöld, az ég kék. Nálad ezek nagy színfelületek, nem szabad elfelejteni, hatalmas nagy idők. Leggyakrabban persze fekete, de azért szerencsére más színű felületek is azt jelölnek.

FZ: No, meg az a fekete, soha nem egyféle. Nekem a fekete a tér. A tér szimbolikája. Semmi egyéb. Ebben a térben általában a feketéhez közeli kékek jelennek meg, feketéhez közeli szürkék. Vagy narancs, vagy brillantkék. Ám azoknak sem kerestem soha a szimbolikáját, hanem egyszerűen szimplán festői módon azt az összhangot, azt az összképet hogyan tudod megadni egy képen. Hogy annak jelentése legyen, nem is jelentése, mert ez is rossz szó, hanem érzete.

És a kompozíciótól függ, tehát soha nem tudom előre, hogy ezek a brillant vonalak milyen színűek lesznek. Ezt akkor látom, ha nagy méretben kezdek hozzá. Bár képeimnek többségét előre tervezem, de ezek kis méretek. Kis méretben, mit tudom én, eldöntöm, hogy magenta lesz. Megfestem nagyban, és rájövök, hogy ennek tilos magentának lennie, mert a kompozíció nem engedi. Szándékosan mondtam pont a magentát, mert ez van a legmesszebb a feketétől.

VL: Tehát akkor eljuthatunk ahhoz a koncepcióhoz, hogy a szimbolika itt nem játszik?

FZ: Irreleváns. A színek szimbolikája, szerintem, sokkal fontosabb, bármilyen hülyén hangzik, az irodalomban, mint a képzőművészetben. Tehát a mögöttes tartalomról beszélünk.

VL: Értem, miről beszélsz.

FZ: Nem a színdinamikáról, mert a színdinamika, meg a szintan egész más dolog. Itt a színérzet jelenik meg. Én azt gondolom, hogy nekem egyik fekete képem sem gyászos. Nem sugall gyászt. Sőt, sokkal inkább ünnep. Mint akár Malevics *Fehér alapon fekete négyzete*, ha már egyszer ettől a kályhától szokás kiindulni a geometrikus festészettel kapcsolatosan.

VL: Az ember vagy tudja csinálni azt, amit csinál, vagy nem. Láttam olyan művészettörténészt, aki megpróbált erőltetni képzőművészekre olyan dolgokat, amit csak az ő ízlése diktált. És láttunk épp elég képzőművészt, aki igyekezett megvalósítani. De ez iparművészet, innentől kezdve a dolognak vége. Megszűnt a képzőművészet.

FZ: Na jó, a nagy izmusok mozgalomként lényegében ilyenek. minden nagy izmusban benne van a terror. Ha megnézed a klasszikus avantgárdot, akkor az is. Benne van, olvasható a kiáltványokban. Művészettörténész még nem hozott létre nemzetközi képzőművészeti mozgalmat, képzőművészek, építészek létrehoztak többet is.

A műalkotás létmegoldási javaslat. Minden műalkotás egy világterv tulajdonképpen. A Zeitgeist, a korszellem parancsa. Váltig állítom, az a fajta művészet, amit én csinálok, és számos általam nagyra becsült kolléga, az a jelenlegi tudományos eredmények, filozófiai eredmények, a kortárs zene, irodalom ismerete nélkül nem működne. Ez egy szintetizáló dolog. Mi, képzőművészek a magunk lehetőségei, képességei szerint veszünk részt a szintézisben, általa pedig a korszellemben.

